

ŽIVA KULTURNA DEDIŠČINA SLOVENIJE

Ravenski pustovi

Ime: Ravenski pustovi

Zvrst: Šege in navade

Podzvrst: Letne šege

Predmetna oznaka: pustovanje, maske

Lokacija: Drežniške Ravne, Jezerca, Magozd, občina Kobarid

Nosilec izročila, znanja ali dejavnosti: Fantovščina (fantovska skupnost) Ravenskega pusta, Drežniške Ravne 4, 5222 Kobarid, predstavnik Renato Bric 041 597 652.

Geokode lokacije (GPS): Središče vasi Drežniške Ravne N 46° 16 08,9, E 13° 36 25,5

Prostor dediščine: Območje vasi Drežniške Ravne, Jezerca, Magozd in poti med njimi.

Pristojnosti: Etnologija

Povezave z ustanovami: Goriški muzej, <http://www.goriskimuzej.si/uvod.html>, Tolminski muzej, <http://www.tol-muzej.si/>

Povezave z registri:

Avtorja prijave: Renato Bric, dr. Naško Križnar (Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana)

Opis dediščine

Pustovanje v Drežniških Ravnah, v Jezercih in v Magozdu – ali po domače *Ravensk' pust* – spada med najvidnejša ljudska pustovanja v Sloveniji. Odlikujejo ga tradicionalni scenarij in šemski liki ter značilne lesene maske Ta grdega, ki so jih izdelovali nadarjeni krajanji. Pustovanje se odvija teden pred pustno soboto, da se izognejo križanju z bližnjim pustovanjem v Drežnici.

Glavni organizator pustovanja je fantovska skupnost. Sestavljajo jo neporočeni fantje, ki so pred sprejetjem v fantovščino dopolnili 17 let. Vsakoletni sprejem v fantovsko skupnost se zgodi na eno izmed zadnjih sobot v decembru, ko se hkrati tudi začnejo priprave na pustovanje. Fantje se zberejo v nekdanji vaški mlekarni, kjer je sedež njihove skupnosti. Tam hranijo tudi pustno opremo. Pri sprejemu v skupnost morajo novinci obvezno znati vriskati in zapriseči v skladu s pustno zaprisego. Kdor tega ne zna, ne more postati član fantovske skupnosti. Na tem prvem sestanku že določijo pustne vloge. Novinci dobijo pretežno najtežavnejše vloge Ta grdih, ki so opasani s težkimi zvonci in nosijo lesene maske, drugi pa si razdelijo preostale vloge. Domačini že pred pustovanjem in zlasti na dan pusta ugibajo, kdo se skriva pod masko, kar ostane skrivnost do konca pustovanja.

Prvo soboto v januarju je sestanek fantovske skupnosti, ki se začne pozno zvečer in na katerem se pripravljajo na polnočni sprevod. Fantje nosijo zvonce in od vsepovsod pripeljejo stare *plehe*, da je hrup čim močnejši. Sprevod vodita harmonikar in bobnar, ki skupino peljeta po ustaljeni in tradicionalni poti po vseh treh vaseh. Obhod vasi se konča sredi vsake vasi, kjer se fantje postavijo v krog in zapojejo. Sprevod ponovijo do pusta še dvakrat.

V tem času morajo fantje poskrbeti za svoj lik oz. vlogo. To pomeni, da si morajo sami najti vse majhne predmete in dele oblačil za vlogo, ki jo igrajo. Prav tako morajo vlogo naštudirati in ji dati svoj pečat. To je priložnost za gledalce, da primerjajo, kako so bile v različnih letih odigrane iste vloge, in si zapomnijo najizvirnejše izvedbe.

Dogajanje na soboto pred pustom

Zgodaj zjutraj se fantje zberejo na *mlakarnci* v Ravnah. Okrog pol osmih se pustni sprevod odpravi skozi Ravne po gozdni poti do Magozda, od tam v Jezerca, nato v Zgornje Drežniške Ravne. V vsaki vasi gre obhod po ustaljeni poti.

Ravenski pustovi uprizarjajo ženitovanje, kar je razvidno iz sestave sprevoda: vodja sprevoda (Tisti, ki vozi), muzikant in bobnar, dva para Ta lepih, Ta star in Ta stara – oče in mati vseh pustov. Ta lep in Ta lepa predstavljata ženina in nevesto. Nosilce teh likov skrbno izbirajo: nevesta mora biti manjša od partnerja in oba morata znati dobro plesati, saj Ta lepi plešejo tako po domovih kot na trgih sredi vasi.

Harmonikar (muzikant) in bobnar igrata pustno himno, s katero narekujeta celotni skupini ritem hoje, in na ta način ohranjata disciplino.

V sprevodu je največ Ta grdih, ki so tudi najopaznejši zaradi značilne lesene maske (obličja), obložene z ovčjo ali kozjo kožo ter z ovnovimi ali kozjimi rogovi. Iz ust jim visi usnjen jezik. Opasani so z zvonci. Število Ta grdih v skupini je spremenljivo, odvisno je od tega, koliko fantov se tisto leto udeleži pustovanja. Njihova naloga je, da odganjajo vsiljivo in radovedno otročad od sprevoda Ta lepih, da ti lahko nemoteno opravljajo svoje poslanstvo. Otroci bežijo pred njimi, ker jih sicer mlatijo z nogavico, napolnjeno s pepelom.

Ta lepi in Ta grdi so najznačilnejši liki Ravenskega pusta.

V skupino Ta grdih spadata še Smrt in Korpar. Smrt pomaga Ta grdim loviti otroke po vasi. Vloga je zelo skrivnostna, saj se marsikod pojavi kot duh. Korpar nosi *korpo* (velik, pleten koš), v njej je bil ponavadi pepel za Ta grde. Tudi on lovi otroke.

Ob njih so v sprevodu še posebni liki z določenimi vlogami: Žandar in Ravbar, Rezijan, Dimnikar, Poštar, Zdravnik, Cgajnarca z otrokom, Ta debel, Poštar, Kmet in kmetica, Nosač Ta slamnastega, Lovec z zajcem in druge maske.

Žandar in Ravbar delujeta v paru: Ravbar krade po domačijah, hlevih in njivah, Žandar ga pri tem lovi, ko ga ujame, mu naloži kazen, Ravbar pa mora vrniti ukradeno.

Rezijan predstavlja moža iz Rezije. Rezijani so bili v preteklosti zares poznani kot krošnjarji in brusilci nožev ter popravljavci kuhinjskega posodja. Hodili so po vaseh in služili vsakdanji kruh. Zato ima tudi v pustni skupini Rezijan na hrbtu kolovrat, na katerem je veliko orodja. Po hišah popravlja predmete in brusi nože. Dimnikar hodi od hiše do hiše in čisti stare peči, dimnike, nosi saje. Cgajnarca nosi s sabo otroka in po domovih prosi za špeh in mleko ter v zahvalo napoveduje prihodnost s kartami. Ta debel ima tri noge in dve glavi. To vlogo igrata dva človeka. Ker se nerodno premikata sta glavni zanimivosti. Pojavita se le na Drežniških Ravnah, saj ne moreta hoditi po tradicionalni poti pustnega sprevoda.

Nosač Ta slamnastega je po fizičnih zahtevah najtežja vloga. Na *krošnjah* (lesenem oprtniku) na hrbtu nosi pusta, tj. tistega, ki ga sežgejo na pustnem pogrebu. Krošnje s slamnato lutko nosi vso pot. V preteklosti je veljalo, da je bil fant, ki je na dan pusta nastopal kot Nosač, na pustnem pogrebu Župnik. Lovec ljudem prodaja zajca. Zajca naj bi bil pred tem ulovil na lovu (čeprav ga v resnici izmakne enemu izmed domačinov iz hleva), zdaj pa ga prodaja domačinom in obiskovalcem.

Sprevod se ustavi v vsaki hiši, razen tam, kjer je bila v preteklem letu smrt v družini. Pred vstopom v hišo se mora vodja sprevoda na vhodnih vratih pogajati z gospodarjem, da jih spusti v hišo, in mu dokazati, da prihajajo z dobrim namenom in da hiši prinašajo srečo in odganjajo zlo. V hišo vstopijo le Ta lepi, šele pozneje posebni liki. Ta lepi v hiši zableščejo, gospodinja jih pogosti in obdari z darovi (domača hrana in pijača), v pustno blagajno pa prispeva kak stotin. Razen vodje nihče v sprevodu ne govori.

Obhod vasi se konča okoli 15h v spodnjih Drežniških Ravnah, kjer pustove ponavadi že pričakuje množica ljudi od vsepovsod. Sredi vasi se popoldne odvija glavna prireditev, ki jo spremlja navdušena množica. Pustovanje se konča okrog sedmih zvečer, ko se sprevod poslovi z obhodom glavnega vaškega trga v spodnjih Drežniških Ravnah.

Izdelovalci mask

Maske Ta grdih, ki jih nosijo fantje v pustnem sprevodu, so narejene na območju Ravenskih pustov. V pustni skupini ni v navadi, da bi si vsak fant sam izdelal masko Ta grdega, pač pa imajo za to mojstra, ki jih izdelava po potrebi. V preteklosti je bil to Bizjak (po domače Kajhež) iz zgornjih Drežniških Raven, nato Marjan Skubin, še kasneje pa Alojz Skubin iz Jezerc.

Pogreb pusta

Ravenski pustovi organizirajo pogreb pusta deset dni po pustovanju, in sicer na večer pustnega torka. Okoli sedmih zvečer se fantje sestanejo v *mlakarnci* in se nato ob osmih v sprevodu odpravijo na trg v spodnjih Drežniških Ravnah. Vaščani jih že nestrno pričakujejo. Nekdo na skritem pusta ustrelji, nato mrtvega pripeljejo *na parah* pred občinstvo. Začne se žalna slovesnost, ki jo vodi pustni Župnik.

Dogodek je poln humorja in iskrih misli o dogodkih iz vseh treh vasi in okolice v preteklem letu. Najlepši del pogreba je pot, ki jo opravi pogrebni sprevod od trga na Ravnah do grmade Na Bregu nad Jezerci. Pot je dolga slab kilometer in ob njej so od začetka do konca prižgane bakle, ki naredijo na udeležence izjemen vtis. Pogreb spremlja pustna koračnica, tokrat v počasnem ritmu. Pusta peljejo na saneh štirje Ta grdi, poleg njih pa so v maskah še Ta star in Ta stara, Vodja sprevoda, Muzikant, Bobnar in pustni Župnik. Grmada je na taki točki, da lahko ogenj vidijo iz Raven, Jezerc in Magozda. Pusta zažgejo in žalne koračnice ter joka in stoka Ta starga in Ta stare je konec. Razvije se veselje, a traja le do polnoči, ko je vsega konec, saj se začne pepelnica.

Ravenski pust je del izredno moče pustne tradicije v vaseh pod Krnom, h kateri spada tudi Drežniški pust. Zato zbuja veliko zanimanja tudi zunaj drežniških vasi in s tem povečuje željo po njegovem ohranjanju. Pustovanje se prenaša z ustnim izročilom in s postopkom sprejemanja novincev v fantovsko družbo, ki je še vedno izredno močna institucija vaške skupnosti. Lesene maske so izdelovali in jih še izdelujejo nadarjeni vaščani. Sedanji liki in maske so oblikovani po izročilu starejših izdelovalcev, po fotografijah in po izpovedih starejših krajanov. K ohranjanju oblike pustovanja pripomorejo tudi vsakoletni video posnetki in fotografije, ki jih posnamejo domačini, obiskovalci in poznavalci; številne so objavljene na spletnih straneh. Pomembno je, da se je pustovanje po zaslugi fantovske družbe in po želji krajanov ubranilo pred folklorizacijo.

Priloge:

Bibliografija in filmografija

Alič, Jani (1999): Ta grdi lovili otroke in dekleta: v Drežniških Ravnah, Magozdu in Jezercih so že po tradiciji prvi pripravili pustovanje. *Dnevnik* 49 (37), 9. II.: 14.

Zych, Barbara (2003): Pustovanje v Drežniških Ravnah, Jezercih in Magozdu. V: Fikfak, Jurij [et al]: *O pustu, maskah in maskiranju*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, (Opera ethnologica slovenica): 191–198.

Pustni običaji v Sloveniji: <http://www.welcome-to-slovenia.com/content?ContentID=144>